

ПАВЕТРЫЦЦА – ПРЫНАЗЕМІЦЦА:

МАТЭРЫЯЛЫ ДА СЛОЎНІКА АКАЗІЯНАЛЬНАЙ
ЛЕКСІКІ 20-Х–30-Х ГГ. XX СТ.

ПАВЕТРЫЦЦА. Лятаць, лунаць (у паветры): *Пярэстай вясёлкай паветрацца птушкі...* (У.Дубоўка).

ПАВЕЎНА-БЕЛЫ. Складаны прыметнік ад *павеўны* і *белы*: *Лясніцкі праводзіў яе вачмі, аж пакуль не мільгнула апошні раз у зеляніне дрэў яе павеўна-белая сукенка...* (М.Зарэцкі).

ПАВОЛЬНА-РОЎНЫ. Складаны прыметнік ад *павольны* і *роўны*: *І Клім услед цягнуў павольна-роўным голасам...* (В.Каваль).

ПАВУЦЕНЬ. Павуціна: *Не лірык я. Гнусавіць каб аб “шчасці”, ідылій кволых павуцень плясці* (А.Звонак).

ПАГАРДЛІВА-ГНЕЎНЫ. Складаны прыметнік ад *пагардлівы* і *гнеўны*: *Ён заўважыў, як яна закусіла губу, каб схваць сваё замяшанне, напусціла на твар пагардліва-гнеўную міну* (М. Зарэцкі).

ПАГАРДЛІВА-ЛАСКАВЫ. Складаны прыметнік ад *пагардлівы* і *ласкавы*: *...Карызна, недаверлівы і сцеражлівы, трымаў скрозь дзелавы, пагардліва-ласкавы тон* (М.Зарэцкі).

ПАГАРДЛІВА-НЯЎЦЯМНЫ. Складаны прыметнік ад *пагардлівы* і *няўцямны*: *Псёдымоўшы да Лясніцкага, ён яшчэ раз махануў рукой, скорчыў пагардліва-няўцямную міну* (М.Зарэцкі).

ПАГРОЗНА-НАХМУРАНЫ. Складаны прыметнік ад *пагрозны* і *нахмураны*: *Хмары гусцелі, чарнелі, звісалі зусім нізка над галавой і ўсё цяжэй душылі сваім пагрозна-нахмураным ценем* (М.Зарэцкі).

ПАДАЗРОНА-ДАМЫСНЫ. Складаны прыметнік ад *падазроны* і *дамысны*: *І голас замест падазрона-дамыснага тону набыў тон іранічнай плаксіваці* (М.Зарэцкі).

ПАДКЛЁННЕ. Прастора пад клёнам (пад клёнамі): *Помню, ой, помню, – тады, як і сёння, ціха кружылася лісце ў падклённі* (У.Хадыка).

ПАДМУР. Падмурак: *...Вежы рухне падмур* (Я.Купала).

ПАДНЕБ'Е. Прастора пад небам; паднябессе: *Меншыцца шнурочак, у паднеб'і тае...* (Я.Колас).

ПАДХАЛІМНА. З запалам, уласцівым падхаліму: ... з гразёй змяшае [крытык], што йшчэ ўчора так *падхалімна* выхваляў (Я.Купала).

ПАЖАРЫЦЬ. Рабіць такім, як (у) пажар; рабіць чырвоным: *І валіцца сонца чырвоным шчытом, пажарыць дубы і барыны* (З.Бядуля).

ПАКОРНА-ЦІХАМІРНЫ. Складаны прыметнік ад *пакорны* і *ціхамірны*: *Яна раптам нібы абвяла і зусім новым, пакорна-ціхамірным тонам запытала...* (М.Зарэцкі).

ПАКРЫЎДЖАНА-НАСТОЙЛІВЫ. Складаны прыметнік ад *пакрыўджаны* і *настойлівы*: *Загаварыў ён нейкім пакрыўджана-настойлівым і разам з тым падкрэслена аўтарытэтным тонам...* (М.Зарэцкі).

ПАЛАХЛІВА-НЕПАКОЙНЫ. Складаны прыметнік ад *палахлівы* і *непакойны*: *Галілей ужо дробненька тупаў у сваім звычайным палахліва-непакойным расцэрушэнні* (М.Зарэцкі).

ПАЛАХЛІВА-РАДАСНЫ. Складаны прыметнік ад *палахлівы* і *радасны*: *Але вось раптам па яе твары ледзь прыметна разліваецца палахліва-радаснае здзіўленне...* (М.Зарэцкі).

ПАЛАХЛІВА-ЎСТРЫВОЖАНЫ. Складаны прыметнік ад *палахлівы* і *ўстрывожаны*: *Упяўся паліхліва-ўстрывожаным поглядам* (М.Зарэцкі).

ПАЛЫНОВА. Як палын; горка: *Ох, і чаго ж разгуляліся хвалі – боль палынова цячэ* (М.Хведаровіч).

ПАЛЫНОВА-ГОРКІ. Горкі, як палын: *Палынова-горкім горам бедных матак і дзяўчат калыхала ты [песня] прасторы...* (М.Машара); *На парозе бед і гора палынова-горкай долі распускаюцца узоры...* (М.Машара).

ПАНУРА-МАЎКЛІВЫ. Складаны прыметнік ад *пануры* і *маўклівы*: *Сваю гэту радасць і свой творчы запал выліваў Якуб Лакота перад панура-маўклівай, прыбітай пацяробаўскім энтузіязмам масай сялян...* (М.Зарэцкі).

ПАНУРА-СУМНЫ. Складаны прыметнік ад *пануры* і *сумны*: *А гэтыя гарэзна-светлыя вясёлыя дзянькі ... на часіну ажыўляюць тваё панура-сумнае аблічча* (М.Зарэцкі).

ПАПЯЛЯСТА-ШЭРЫ. Шэры, як попел: *На папяляста-шэрым твары разліта сумная летуценнасць...* (М.Зарэцкі).

ПАРТЫЙКА. Асоба жаночага полу ад партыец: *А Беларусь бязбожніцаю стала, цвіце, расце партыйкай маладой...* (З.Бядуля).

ПАРЫЎЧАТА-БУРНЫ. Складаны прыметнік ад *парыўчаты і бурны*: *Дзівілі яе раптоўныя ўзбурэнні, рэзкія пераходы ад незразумелай журбы да парыўчата-бурнага захаплення* (М.Зарэцкі).

ПАЎДНЁВАВЕЙНАСЦЬ. Ад прыметніка *паўднёвавейны* або словазлучэння *веяць поўднем* (з поўдня): *Не кінуў водарыць ля плоту паўднёвавейнасцю платан* (У.Дубоўка).

ПАЎРАЗГУЛ. Палова разгулу: *А ў гэтым сне на паўразгуле я ўсё жыццё хацеў абняць* (В.Маракоў).

ПАЦЫМБАЛІЦЬ. Утварыць у адзін прыём дзеянне, якое мае адносіны да цымбалаў (якое характарызуецца цымбаламі): *Пацымбаліў вечар у маё вакно* (С.Ракіта).

ПЕРАКЛІЧ. Пераклічка: *І на ўсёй старонцы перакліч вядзём* (М.Машара).

ПЕРАЛІЎЧАСТА-СВЕТЛЫ. Складаны прыметнік ад *пераліўчасты і светлы*: *Прыемна было глядзець у пераліўчаста-светлыя вочы, акунацца ў іх прамяністую чароўную глыбіню* (М.Зарэцкі).

ПЕРАМОЖНА-САМАНАДЗЕЙНЫ. Складаны прыметнік ад *пераможны і саманадзейны*: *І ў гэты надзвычай выразлівы гук уклаў ён [Пацяроб] увесь свой пераможна-саманадзейны настрой...* (М.Зарэцкі).

ПЕРШАБЫТНА-ДЗІКІ. Складаны прыметнік ад *першабытны і дзікі*: *Ён дзіўна прысвоіў сваёй першабытна-дзікай сілай, сваёй звярынаю свежасцю* (М.Зарэцкі).

ПЕСНІЦЬ. Спяваць (выконваць песні): *Люба песніць, разгулле дзе хваль...* (У.Хадыка).

ПЕСНЯРЫСТА. Пясняр: *Ты [пясняр-беларус] у сваім вянку цягністым убачыш міртавы вянок, і важна слаўлен, пяснярыста, на той свет сойдзеш, як лісток* (Я.Купала).

ПЕСНЯСЛАВІЦЬ. Песняй славіць; спяваць песню славы: *І сны набачу я наяве – як граюць хмаркі на пуці, як чорны вецер пясняславіць* (З.Бядуля).

ПІРАМІДЗІЦЬ. Віхурыцца, утвараючы піраміду: ... між ёлак *пірамідзіць* был (У.Дубоўка).

ПІЯНЕРЫЦЬ. Быць піянерам; утвараць дзеянне, уласцівае піянеру: *Яшчэ не перарос я камсамола, яшчэ нядаўна кінуў піянерыць* (А.Звонак).

ПЛАКСІВА-СКРЫЎЛЕНЫ. Складаны прыметнік ад *плаксівы* і *скрыўлены*: *Як скрозь шкло перавернутага бінокля, ён бачыў неспадзявана-адкрыты вобраз свайго дабрабыту – пачварна-маленькі, убогенькі, сабраны ў адну плаксіва-скрыўленую грывасу* (М.Зарэцкі).

ПЛАЎНАКРЫЛЫ. З плаўнымі крыламі: *Ляцелі гусі... Гонкія, плаўнакрылыя* (М.Зарэцкі); *Гэтай парой над Палессем яшчэ ляцелі гонкія плаўнакрылыя гусі* (М.Зарэцкі).

ПЛЫТАГОНІЦЬ. Утвараць дзеянне, уласцівае пльытагону (якое нагадвае дзеянне пльытагона): ... [піянеры] *на прастер сакалінымі ўзмахамі пльытагоняць на крыллях вясенніх* (П.Трус); *Гэта – ў хвалях вясёлых чырвань пльытагоніць жыцця веснаход* (З.Бандарына); *Вецер хмары пльытагоніць...* (С.Хурсік).

ПАЖОЎКЛА-МОКРЫ. Складаны прыметнік ад *пажоўклы* і *мокры*: *І ўяўляецца мне: каля хвой на пагорку, яшчэ ў змрочным тумане, драгуючы пажоўкла-мокрую летаашню тразу, напыжыўшыся, надзьмуўшыся, шаруюць крыламі сваімі каля цяцёркі тамцы...* (М.Нікановіч).

ПОЛЫМ. Полымя: *У маім сэрцы полым свеціцца златакарых тваіх воч* (М.Машара); ... гэтым словам – *полым* сэрца скалыхнуў (М.Машара); *Мы не свечка прад богам, а полым...* (М.Машара).

ПОЛЫМІЦЬ. Рабіць такім, як полымя; рабіць падобным на полымя: *Пад гімны і песні ўзвейныя полыміць вецер штандары* (Я.Пушча).

ПОЎНА-ГАРАЧЫ. Складаны прыметнік ад *поўны* і *гарачы*: ...*Прыхіналася да яго ўсім сваім маладым, поўна-гарачым целам...* (М.Нікановіч).

ПРАГАВІТА-ЗЛОСНЫ. Складаны прыметнік ад *прагавіты* і *злосны*: *Вочы ўва ўсіх загараліся адным прагавіта-злосным агнём* (М.Зарэцкі).

ПРАЗРЫСТА-ДРЫГОТНЫ. Складаны прыметнік ад *празрысты* і *дрыготны*: *Хіба не могуць цягнуць да сябе твае шырока адкрытыя, вольныя абшары, твае ясныя, празрыста-дрыготныя далі?..* (М.Зарэцкі); *Сонца плямамі вандравала па яго фігуры, часамі заблуджваючы на твар і накладваючы на яго празрыста-дрыготную пазалоту* (М.Зарэцкі).

ПРАЗРЫСТА-КВОЛЫ. Складаны прыметнік ад *празрысты* і *кволы*: У зялёным лісці распаўзлася **празрыста-кволая жоўць** (М.Зарэцкі).

ПРАЗРЫСТА-МЯККІ. Складаны прыметнік ад *празрысты* і *мяккі*: З захаду яшчэ плыве лёгкая ружаватая яснасьць зары – яна насычае Аўгіньчын твар і ўсю яе **празрыста-мяккай цеплынёй**... (М.Зарэцкі).

ПРАКАНАЛА-ЦВЁРДЫ. Складаны прыметнік ад *праканалы* і *цвёрды*: Лясніцкі наўмысна ўзяў **праканала-цвёрды спакойны тон** (М.Зарэцкі).

ПРАМЕННА. Прыслоўе ад прыметніка *праменны* або назоўніка *прамень*; прамяніста: Ззяе **праменна** усход (А.Гурло).

ПРАРЭЗЛІВА-ЧЫРВОНЫ. Складаны прыметнік ад *прарэзлівы* і *чырвоны*: Сонца, ублытанае ў нейкую цёмнаватую дымку, **прарэзліва-чырвоным** вокам глядзела з небасхілу (М.Нікановіч).

ПРЫВАБНА-НІКЧЭМНЫ. Складаны прыметнік ад *прывабны* і *нікчэмны*: **Прывабна-нікчэмныя** мары не могуць аздобіць наш лёс (С.Ракіта).

ПРЫВЕТНА-ЧЫСЦЕНЬКІ. Складаны прыметнік ад *прыветны* і *чысценькі*: Яна выйшла ў **прыветна-чысценькі** машчанскі домік (М.Зарэцкі).

ПРЫГОЖЫЦЬ. Рабіць прыгожым: Тваю душу **прыгожыў** змрок... (В.Маракоў); ... лясы **прыгожыць** ценьмі іх [песень] вясёлы срэбразвон (А.Дудар).

ПРЫГОРШЧЫЦА. Збірацца ў прыгаршчы (нібы ў прыгаршчы): ... ў нязмераным тылі ізумрудзе **прыгоршчацца** дары каўшом (У.Дубоўка).

ПРЫДУШАНА ЗАХЛІПАЮЧЫСЯ. Складанае прыслоўе ад *прыдушана* і *захліпаючыся*: І дзяцюк малады ... **прыдушана-захліпаючыся** гаворыць... (М.Нікановіч).

ПРЫЕМНА-ВОСТРЫ. Складаны прыметнік ад *прыемны* і *востры*: Адчыняючы дзверы, Лясніцкі адчуў **прыемна-вострае** ўзрушэнне, бо чакаў, што тут будзе разгадка ўсёй гэтай дзіўнай гісторыі (М.Зарэцкі); Бязмежнае блакітнае неба, сінеючы ўдалі хваёвы бор, пах красак і нейкі **прыемна-востры** пах вясны надзвычайна падымае энергію і ахвоту жыць і працаваць (М.Нікановіч).

ПРЫЕМНА-ЛЁГКІ. Складаны прыметнік ад *прыемны* і *лёгкі*: Вакольны гоман і шум узнімалі ў нутры **прыемна-лёгкае** хваляванне (М.Зарэцкі).

ПРЫЕМНА-ЎСХВАЛЯВАНЫ. Складаны прыметнік ад *прыемна* і *ўсхваляваны*: *Хацелася, каб упаў на сэрца ціхі салодкі смутак, каб у прыемна-ўсхваляванай памяці плаўна, без перашкод, раслі празрыстыя ўспаміны* (М.Зарэцкі).

ПРЫЗЕМІЦЬ. Схіліць (да зямлі); сагнуць; прынізіць: *...Усіх упір ніжэй травы прыземлю* (Я.Пушча); *Гляджу я на гэты натоўп жывых неданоскаў-шкілетаў – і (дрэблых) прыземіць гатоў бязмежжам пагарды паэта* (У.Хадыка).

ПРЫКРА-ДАЎКІ. Складаны прыметнік ад *прыкры* і *даўкі*: *Але з'яўлялася прыкра-даўкая думка, што ён не можа, не ўмее быць разам з усімі, што ён чамусьці збоку стаіць...* (М.Зарэцкі).

ПРЫКРА-КАЛЮЧЫ. Складаны прыметнік ад *прыкры* і *калючы*: *Лясніцкі фізічна адчуваў на сабе прыкра-калючае прыткненне гэтых поглядаў...* (М.Зарэцкі).

ПРЫКРА-НАПЯТЫ. Складаны прыметнік ад *прыкры* і *напаты*: *На адзін момант устала было паміж іх нешта прыкра-напятае, недаказанае* (М.Зарэцкі).

ПРЫНАЗЕМІЦЦА. Апусціцца (на зямлю); схінуцца, нахіліцца (да зямлі): *Заспявала красуня ўздымна, надрыўна, цішыня прыназемілася, зарыдала* (У.Дубоўка); *Уздымалася— (з-за лясоў). Прыназемілася – (на пясок)* (М.Лужанін); *І калі бары разгудуцца аж прыназемліваючыся на пясок: чуй! Гартуецца рэвалюцыя...* (М.Лужанін).